

Son illər müdafiə sənayesində əldə etdiyi yerli və milli nailiyyətlərlə dünya miqyasında diqqət çəkən Türkiyə dəniz aviasiyası sahəsində də tarixi mərhələyə qədəm qoyub. Amfibiya hücum gəmiləri, pilotsuz hava vasitələri (PUA/SİHA), dəniz patrol təyyarələri və helikopter modernizasiya proqramları ilə dənizlərdə hava üstünlüyünü təmin edəcək strateji sıçrayışa imza atıb. Hərbi müttəxəssislər bu prosesi "Türkiyənin dəniz aviasiyasında qızıl dövrünüň başlangıcı" kimi qiymətləndirirlər.

Dəniz aviasiyası - dəniz qüvvələrinin hava komponentləri ilə birlikdə fəaliyyət göstərməsini təmin edən mühüm sahədir. Bu sahənin əsas funksiyalarına, sualtı təhlükələrin aşkarlanması və zərərsizləşdirilməsi, yerüstü hədəflərə qarşı əməliyyatlar, kəşfiyyat və müşahidə, axtarış-xilasətmə (SAR), logistika dəstəyi və personal daşınması, elektron müharibə və hədəf işarələmə daxildir.

Türkiyənin "Mavi Vətən" doktrinasını həyata keçirmək və üç tərəfdən dənizlərlə əhatələnmiş geostrateji mövqeyini qorumaq üçün bu sahədə mo-

qanadları qatlanan ilk SİHA olaraq bu platformaya integrasiya olunub. "KIZILELMA" (jet mühərrikli pilotsuz döyüş aparati) gələcəkdə gəmidə istifadə üçün nəzərdə tutulub.

"Türkiyə Hərbi Dəniz Qüvvələrinin en böyükü "TCG ANADOLU" gəmisi"dir. Onun da uçuş-enme zolağı var. Və "TB-3" oraya enib-qalxa bilir. Yaxın illərdə "KIZILELMA"nın və bəlkə də "ANKA-3"ün bu platformaya enib-qalxa biləcəyi də müzakirə olunur. İşləri davam etdirilən Türk Təyyarə Daşıyıcısı da bu nöqtədə əhəmiyyətlidir. Çünkü bizim digər təyyarələrimizin, ilk

mizə integrasiya edirik. Bu proses "Türkiyə başlanğıcı" kimi şəhər edirəm. Xaricilərin növbəti mərhələsi əslində bizim başlanğıcımızdır. Bu gün şahidi olduğumuz həm de gələcəkdə çox fərqli ssenarilər görəcəyimizə işarədir. Bundan əlavə, Baykarın "KIZILELMA" gəmisinin "TCG ANADOLU"ya enməsi ilə həqiqətən də qızıl dövr başlamış olacaq. Dənizdə istədiyiniz yerdən havadan-havaya missiyaları da yerinə yetirə bilən yüksək qabiliyyətli platformanı qaldırı bilmək böyük bir çarpan effekti yaradacaq".

Y. Akbaba vurgulayıb ki, "TB-3"ü yalnız gəmidən enib-qalxa bilən teyvare kimi görmək düzgün deyil, çox fərqli ssenarilər mümkündür. Əgər sizdə kifayət qədər "TB-3" varsa, onlardan müxtəlif tapşırıq qruplarının istifadə edə biləcəksiniz. Bəziləri sualtı qayıqlara qarşı döyüşlərdə istifadə olunacaq, bəziləri də yaxın və

Türkiyənin dəniz aviasiyasındaki uçurları

dərnləşmə həyatı əhəmiyyət daşıyır. Qeyd edək ki, Türkiyə müdafiə sənayesində ən diqqət çəkən sınaqlar dənizdə aparılır. Gah yeni gəmi "Mavi Vətən"la qarşılışır, gah da yerli və milli raketin sınaq atışı aparılır. Bəzən hərəkətdə olan gəmidə uçuş və eniş sınaqları keçirən pilotsuz uçuş aparatlarının görüntüləri mediada öz əksini tapır. Bütün bunları bir araya gətirəndə sektor üçün çox mühüm dönüş nöqtələrinin əldə edildiyi aydın görünür. Cümhuriyyət tarixində ən böyük dəyişikliklərdən birinə ev sahibliyi edən dəniz aviasiyası bu gün yeni və eyni dərəcədə kritik bir dövrün astanasındadır.

Bu baxımdan Türkiyənin ilk uçuş göyərtəsinə sahib amfibiya hücum gəmisi "TCG ANADOLU" Türk Donanmasının hava və dəniz arasında integrasiya qabiliyyətini yeni səviyyəyə qaldırıb və PUA daşıya bilən ilk gəmi funksiyasını yerinə yetirir. "Bayraktar TB3", gəmidən qalxıb enə bilən

növbədə "HÜRJET"in həmin gəmiyə enib-qalxa biləcəyi gözlənilir". Bu fikri açıqlamasında **Müdafiə Sənayesi eksperti Yusuf Akbaba** vurgulayıb.

O, "Bayraktar TB-3" ün son günlərdə "TCG ANADOLU"da həyata keçirdiyi enme və qalxma sınaqlarını gündəmə gətirərək deyib: "Bu araşdırımlar Türkiyə Hərbi Dəniz Qüvvələri Komandanlığı üçün çox dəyərli bir ilkdir. Bugünkü sınaqlarda gördüyüümüz proses əslində daha əvvəl olmadığımız bir ləqən qapısını açır. İndi aviasiya ölkələrində birinciyik".

Ekspert dünyada bu cür işlərin helikopter və ya təyyarə gəmiləri kimi platformalardan pilotlu təyyarələrin çıxarılması ilə başladığını diqqət çəkib. Yəni uzun illərdir ki, dəniz aviasiyası missiyaları insanlı təyyarə və ya helikopterlərlə həyata keçirilir.

Bu gün inkişaf edən texnologiya ilə bu istifadə əsasının da dəyişdiyinə diqqət çəkən ekspert qeyd edib: "Pilotsuz platformaları dəniz elementləri-

ya uzaq bölgədə kəşfiyyat-müşahidə missiyaları həyata keçirəcək. Bəziləri gəmilərimiz üçün təhlükəni aradan qaldıracaq, digərləri isə düşmən elementinə zərər verəcək. Çox fərqli ssenariləri həyata keçirmək mümkün-dür".

Türkiyənin dəniz aviasiyasındaki güclənməsi yalnız silahlı sistemlər deyil, eyni zamanda texnoloji bilik istehsalı baxımından da önemlidir. Milli layihələrdə iştirak edən əsas qurumlar,

"ASELSAN" - radar, elektro-optik sistemlər, "TUSAŞ" (TAI) - hava platformaları (PUA, təyyarə, helikopter), "ROKETSAN" - torpedo və hava-dəniz raketləri, "HAVELSAN" - idarəetmə və komanda sistemləri və "STM" - dəniz platformalarıdır.

"Bu, əslində yeni dövrü qızıl dövr adlandırmağımızın səbəblərindən biridir. Çünkü Türkiyənin asılılığı aradan qalxır. Çox geniş radiusda materikə ehtiyac olmadan uçuşlar və əməliyyatlar həyata keçirmək mümkün olacaq. Bu gün, "TCG ANADOLU"dan, yaxın gələcəkdə Türk Təyyarə Daşıyıcısından uçan platformalarımızı işə sala və sahədəki bütün bərabərliyə birbaşa təsir edə bileyəcik", - deyə ekspert bildirib.

Qeyd edək ki, 2020-ci illər

Türkiyə üçün dəniz aviasiyasında milli və texnoloji transformasiya dövrüne çevrilib.

Bu inkişaf Türk Donanmasının yalnız dəniz səthində deyil, səmada hökmranlığını təmin edir.

Beləliklə, Türkiyənin dəniz aviasiyası sahəsində atdıgi addımlar, onu klassik dəniz gücündə integrasiya olunmuş, yüksək texnologiyalı platforma istifadə edən regional güce çevirib. Bu, həm dəniz təhlükəsizliyi, həm enerji diplomatiyası, həm də müdafiə sənayesi baxımından ölkəyə uzunmüddətli strateji üstünlükler qazandırır. Yaxın illərdə Türkiyə yalnız Aralıq və Qara dənizdə deyil, qlobal dəniz təhlükəsizlik sisteminde də aktiv iştirak edən texnoloji və hərbi gücərə qazandırır. Esmira YAZKAN ASLANOVA, "Respublika" qəzeti təqdimatçı, "Türkiyə üzrə müxbiri".